

Píše Michal Topor

(E*forum, 01. 04. 2015)

Sborník **Uzel na kapesníku. Vzpomínka a narativní konstrukce dějin** (FF UK 2014, 25. sv. řady Varia) shrnuje texty, jež vznikly rozvinutím příspěvků ze setkání uspořádaného v srpnu 2011 Spolkem studentů historie na FF UK v rámci Letní školy interdisciplinárních přístupů. Editoři M. Políaková a J. Raška (jako třetí je pod svazkem podepsán ještě V. Smyčka) si v závěrečném dovětku pochvalují „živou diskusi“, již se aktérům konference podařilo udržet (s. 170). Výsledná „kolektivní monografie“, věnovaná problematice vztahů mezi pojmy paměti, vzpomínky a vyprávění, resp. dějin/dějepisectví, však diskusní charakter postrádá. Ve výkladech spojených leda nastoleným tématem a obligátní magií úvodního slova V. Smyčky toliko uplývá. Autoři spočívají v limitech svých perspektiv orientovaných specifickými badatelskými zájmy a postupně formulují či demonstrují jednotlivé problémy, zkoušejí zpřehlednit pojmosloví nebo upozorňují na jeho potenciál (např. Jan Randák pojednal způsoby implementace husitských „revolučních tradic“ v krajinách budovatelských Čech, Václav Petrbok v několika krátkých zastaveních představil beletristické reflexe poválečného vyhnání/transferu českých Němců).

Jednou ze styčných „hvězd“ knihy je Walter Benjamin. Alena Tesková (Jiří Růžička ji v děkovné poznámce v úvodu své stati uhranutě označil za „naši největší odborníci na Waltera Benjamina“, s. 59) nechala Benjamina vystoupit v příspěvku, přehrávajícím filozofická rezidua myšlení pojmů času, paměti a vzpomínky, teprve v závěru prostřednictvím četby jeho Dějinně-filozofických tezí. Jiří Růžička interpretaci téhož textu zasvětil druhou část studie, věnované jinak Lukácsovu a Benjaminovu pojetí dějin a dějinnosti ve srovnání s jinými koncepty historického materialismu. Ani jeden z vykladačů však bohužel nevykročil z hájemství „tezí“ do širé oblasti Benjaminových konkrétních zkoumání minulosti. Pokus o řešení důležitých záhad (jak je možné, aby „historický obraz“ prokmitl ve „vzpomínce“, a jak se má Benjaminovo dějepisectví k předchozím a paralelním podobám historiografie) je tak veden pouze v úzkém rámci a bez zřetele k Benjaminově archivářské píli a jejím vzrušujícím emanacím. Benjaminův „melancholický“ kriticismus, spínající přítomnost s minulostí, je tak v Růžičkově textu postaven do prosté opozice vůči „pozitivismu“ a „empirismu“. Těžko lze také přijmout tvrzení, že „empiricky zjistitelná fakta jsou vždy *konstrukcemi* vítězů (v tom smyslu, že vítězové vždy tvoří *zápisy* o událostech)“ (s. 73), stejně jako dojem Pavla Barši označující Foucaultovu genealogii – pátrání po „relacích“ a „praktikách“ v „prostředí řídkých faktů“ – za dovršení pozitivismu (s. 42).

Svůdnou radikalitu nelze upřít pojednání Jakuba Češky. Jeho podání „literatury“ jako moci formující a inscenující smysl napříč vesmírem písemných a patrně i jiných

projevů lze ale číst také jako příliš snadnou rezignaci na tázání po poměru a napětích mezi jazykem, imaginací a tím, co minulo a existuje pro nás jen ve stopách, fragmentech. Krom toho není zřejmé, proč je třeba znaky ze sfér formy a ideologie, mezi nimiž se Češka pohybuje, městnat právě do pojmu „literatury“. Stejně tak je otázka, zda lze polemiku s nároky „autentičnosti“, „životnosti“, „reálnosti“ apod. jednoduše odložit s tím, že tyto hodnoty jsou produkty „taktik iluzivnosti“ (s. 56). Autor by jistě nic nenamítal proti aplikaci této perspektivy na svůj text: není i ten jen inscenací autorovy a-iluzivní pozice?

www.ipsl.cz